

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Andreae Alciati Emblemata

Alciati, Andrea

Patavii, 1661

Ficta religio. Emblema VI.

[urn:nbn:de:bsz:31-127360](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-127360)

putant, cum res non inuestigabiles quæ-
runt, quia ratio in cœlum spectans, nulla
est alia, nisi aut religione suscipere, aut
animâ suam immortalem esse credere. Vi-
de & lib. 4. c. 28. initio, & non minus diser-
tè in Philosophos lib. 6. cap. 6. & de ira Dei
c. 22. Sine religione, aut immanitate bel-
luis, aut stultitia pecudibus adæquamur:
in sola enim religione, id est, in solus Dei
summi notione sapientia est. Hæc ille. Ne-
que sanè hominû appellatione digni sunt,
qui hæc destituuntur notitia, quanquam
planum sit eos rationis, doctrinæ cuiuscû
& humanitatis haud expertes fuisse: nam
ea re caruerunt, qua sola differt homo à
reliquis animantibus, id est, religione, in
qua certè nos homines summum bonum
constituimus. Quanquam enim homo sit
vera & expressa Dei imago, si tamen sic se
abiciat atq; prosternat, vt opificè Deum
ignoret, in belluarum numerum meritò
est aggregandus. Magna igitur animæ ce-
citas sit, imò peruersitas stupenda & ma-

litie verius, immiscere se terrenis & impli-
care, cœlestis cum sit & diuini seminis.
Quid igitur tibi cû sordido hospicio, im-
mortalis mens, quæ perennis aui capax,
signaculum in te presens Conditoris tui,
ad augustissimam eiusdè maiestatem con-
templandam intellectu, recolendam me-
moria, & voluntatis eligendam arbitrio,
procreata pulcherrimè & efficta prapo-
tenti digito? Velut vppur nidulus est hoc
corpus quod circumscrimus, è sordibus
concinatum & stercore, cui infidet altior
illa ac nobilior pars, vnde inficitur & fe-
torem trahit, nisi euolet subinde, ac libero
re cœlo fruatur. Inuisitæ scetidum hoc glu-
ten carnis, si cubat, nec egreditur: adhæret
lentor & inquinat, si non quatit interdum
alas, & sese eleuat. Clausa quidem est, &
in custodia, scimus; imò & compedibus
suis hic stringitur ac vinculis, sed scirpea
sunt vel scottea non ex ferro vel chalybe:
nil adamantinum, nil marmoreum cingit,
eluctetur & erumpat, patebit via conanti.

Ficta Religio.

EMBLEMA VI.

REGALI residens meretrix pulcherrima sella,
 Purpureo insignem gestat honore peplum:
 Omnibus & latice pleno è cratere propinat.
 At circum cubitans ebria turba iacet.
 Sic Babylona notant: quæ gentes illice forma,
 Et ficta stolidas religionis capit.

COMMENTARI I.

I. **S**EDEAT mulier habitu superbo induta, in regali sella, pateram auream manu tenens, & potum quasi libando turbæ coram se decumbenti propinans. Hanc picturam emendavit Pignoriuss; velim tamen ego mulierem splendidiore ornari veste, quam hic apparet: tum brachium dextrum corrigi, quod hic truncum videtur. Interim tamen non me fugit, hanc mulierem aliter à D. Ioanne in Apocal. 17. depingi, quam descriptionem omnes cæteræ editiones sunt secutæ in pictura. Eius verba sic passim leguntur: Et vidi mulierem sedentem super bestiam coccineam, plenâ nominis blasphemiarum, habentem capita septem, & cornua decem. Et mulier erat circumdata purpura & coccino, & inaurata auro & lapide pretioso, & margaritis, habens poculum aureum in manu sua plenum abominatione, & immunditia fornicationis eius: & in fronte eius nomen scriptum: Mysterium, Babylon magna, mater fornicationum, & abominationum terræ. Hæc tamen pictura nostra magis menti Autoris accommodata videtur.

II. **Q**UAM variè hoc agalma nonnulli hoc tempore accipiant, quamque obliquis interpretationibus contorqueant, & ad suos affectus accommodent, ut potè odio partium laborantes, certè recensere puderet. Quanquam enim salua fide & pudore, aliorum sententias in medium afferre possem, ne cui tamen stomachum moueâ ratiùs esse iudico veterum hominum doctrinam potius, quam honorum placita cõsultari. Id ex D. Ioannis *Apocal. 17.* & ex Hieremia cap. 51. sumptum esse clarum est, quod quidem de emèrita religionis oblatione, & veræ pietati opposita intelligitur. Ea est collectio reproborum, quæ meretrix dicitur, quod Deo rerum omnium auctore neglecto, & vero sponso Iesu Seruatore, impuro, illicito & novo

quodam cultu, id est, fucatæ religionis ritu, impuræ ac formidabili belluæ dicitur insidere. Aureum poculum manu tenet, id est, gypocrisim persequitur, quæ dissimulatis vitijs, & sapientiæ fucarè auro, pietatis veræ prætextu, quamplurimis imponit, qui ebrietate plus quàm fannatica correpti, miserè præcipites in ima ruunt. D. Augustinus lib. 20. de ciuitate Dei, ita planè hunc locum interpretatur: Quæ sit ista bestia, induit, quamuis sit diligentius inquirendum, non tamen abhorret à fide recta, ut ipsa impia ciuitas intelligatur, & populus infidelium contrarius populo fidei & ciuitati Dei. Imago verò eius, simulatio eius mihi videtur: in eis videlicet hominibus, qui velut fidem profitentur, & infideliter viuunt. Fingunt enim se esse quod non sunt, vocanturque nõ veraci esfigie, sed fallaci imagine Christiani. Hæc enim ille. Calix aureus adagij vice usurpatur à D. Hieronymo: Multa de perfectione dicuntur, ait, ut qui volumen Philosophi nesciunt, sub martyris nomine bibant de auro calice Babylonis. Origen. de vana & fucata eloquentia totum hoc intelligi voluit. Eos enim, qui apud gentes, inquit, eloquentiæ laude floruerunt, pessimorum dogmatum sermones mortiferos, id est, venenum in calicem aureum infuderunt. Libet huc transferre verba Cælij Rhodig. ex cap. 11. lib. 8. In sanctis, inquit, literis meretriculæ versutionis typum habet Babylon, quæ gentibus auro poculo inficitiam propinet, vnde scelerum nox agmen promittet, & errorum inexpugnabilis acies. Apud Hieremiam cap. 51. sic aduertatum competi: Calix aureus Babylon in manu Domini, inebrians omnè terram. Sunt qui sermonis ornatum sic dici concipiant, quo vitijs inebriantur omnes: qui sit tamen in Domini Pontificio cõstitutus. Origenes; Babylonis, inquit, calicem aureum

Aureum
poculum.

Falsa religio qua.

aureum accipere, dogmatum prauorum vrbana pestifera, eloquentie cultu decora. Omnino per parabolam à Prophetis dicitur, scribit Nicolaus Theologus. Indicari autem Babylonis regem, est (ut inquit Origenes) Nabuchodonosor, qui gentibus innumeris propinavit meroris potum, superbe ac crudeliter, quod Dominus fiebat virtute, sibi arrogantius asserit ens. Lubens equidem huc referrem, quæ in eam ipsam rem commentati sunt nonnulli è neotericis, viri certe eruditi doctrineque veteris amantes. Sed ex auctorum recentium fluuijs meos agellos tam saepe irrigare iam non est animus, ne quis philologus mihi pro suo iure diem dicat: quod longe palestris sit (vt Varro dicit apud M. Tullium) adire fontes, quam riuulos consecrari.

III. REGALI] Adiuncta sunt maiestatis & regia cuiusdam magnificentia, signum alioquin alienam à simplici & modesto cultu Christiani gregis.

Residens meretrix.] Turpitude & impudicitas regio in folio locum habet, qui soli virtuti debebatur. At nulla vitia prestantiorem inuehant perniciem, quam quæ splendidi & honesti veste reguntur. Sedere enim in Hieroglyphicis, maiestatem & augustum honorem exprimit, vt est à Pierro telatum lib. 43. Vestis purpurea, pudoris & vereturandæ notam, idem lib. 40. Hierogl.

Meretrix pulcherrima.] In factis literis non semel comparatur euentura religio cum meretrice, vt Babylon meretrix non raro, sicut mox dicemus. Et Ezechiel leonam, id est, meretricem Hierosolymam nominat. Contra vera religio cum virginæ castam exhibere Christo. Conuenit autem hoc epitheton cum eo, quod sequitur, *illius forma.*

Sella.] Considera, an non nihil allusum sit per hanc vocem ad illud Suetonij in Tiber. Sellarium excogitauit sedem arcuatum libidinum. Cuius etiam mentionem facit Cæsar Rhodig. lib. 14. cap. 3.

Purpureo honore.] Purpurata vestis ornamentum fuit regum, & maiestatis insignis. Vnde fortasse Horatius Titannos appellat purpureos, Carin. 1. Ode 35.

Regumque matres barbarorum, et Purpuræ metuent tyranni,

Idem Tertullianus affirmat, de Idololat. Et ob hanc maiestatem Deus haud dubiè Sacerdotis vestem fieri iussit purpuream, Exodi 39. Sed & vnica salutis nostræ instaurator Christus, cum à profligatis militibus per ludibrium Rex saluaretur, purpuræ veste indutus fuisse legitur: Vt rectè Lactantius purpuram in sine regia dignitatis assumptæ fuisse scribat, lib. 4. de vera sapient. c. 7. Hinc Purpura pro summo magistratu ponitur à Plinio lib. 10. cap. 21. Et ideo imperio Romano ad monarchiam deducto, principes ipsi, qui etiã, vt olim, Imperatores dicebantur (quoniam Regium nomen Romæ inausum inuisumque erat) purpuram pro insigni Imperatorio seruauerunt; vt auctor est Capitolinus in Maximin & Gordian. & refert Budæus de Aste lib. 2. Quam ob causam & Alexius Comnenus Imperator, cum Ioannem F. natu maximum, quem maxime diligebat, Imperio destinaret, & Imperatorem appellare curaret, purpureos calceos ei dedisse, scribit à Niceta Chonizta, Plura de purpura infra Embl. 9. & 117.

Peplum.] Peplus, siue Peplum, Græcis πῆλον, πῆλον, & apud Sophoclem πῆλον, πῆλον. Sacrum & solenne vestimentum, eximio candore, aureis distinctum clauis, sine manicis, quod vestitores deorum simulacris inierebant. Seruius ad illud Virgilij:

Intra ad templum non aqua Palladis idæ Crinibus Iliades passis, peplumque ferentibus tradit peplum fuisse pallam fecinacæ, Athenis Mineræ consecratam, cui interea erat Gigantomachia, & victoria Palladis de Encelado. Ad idem Turneb. lib. 14. cap. 15. Peplum Troianæ mulieres serunt, vt ea veste Mineræ simulacrum induant, & Deam propriam habeant. Magis enim in periculis deorum fidè & opem implorantes, eos vestibus etiam ornabant, illo cultu fauorem numinis emere se credentes. Vide etiam Alexand. ab Alex. Suidas tamè peplum esse ait ἱεράτιον γυναικῶν καὶ ποικίλον, ὃ ἐν περιπέλοσ τῆσ ἀν. Idè sentire videtur Eustathius. Hinc apud Homerum βαδύπεπλοι, καλλιπέπλοι, ἰλακρίπεπλοι, & ταυπέπλοι, epitheta sunt mulierum. Euripides tamen viris etiam tribuit, vbi μελάμπεπλον inducitur Tyndarum, & peplis Orestem obiectum scribit. Dicitur quoque Bacchus περὶ δὲ πῆ-
αι λος,

Purpura pro magi-
stratu.

Peplum
quid.

Sedere.

Vestis pur-
purea.

Purpura
ornatus
regius.

44

Sed de turpi hoc abusu infra laetius. Propinare interim quoq; ad alias res transferatur. Ennius lib. 3. Satyr.

Enni Poeta salve, qui mortalibus
Versus propinas flammeos medullitus.
Terentius in Eunucho: Hunc comedendum, et deridendum vobis propino. Democritus eos, qui patriam produnt, mortis tuis in dolo, id est propinare hostibus, dicebat.

At circum cubitans. Nullum venenum praesentius erronea opinione, quae ubi mentem occupavit, hominis animum tanquam aliquo Circae poculo ita immutat, ut se omnino nesciat.

Ebria turba iacet. Is enim error, eaque pestifera haeresis non potest insinuari homini sine appetito animi delirio. Atqui expertes rationis, adeoque dementes moventur rebus externis, principatu, auctoritate, imperio, dignitate, & ceteris huiusmodi. Is ergo est mentis gravissimus error, quem sibi adimi nolunt incauti, ut quem non putent errorem esse.

Sic Babylona notant. Qui notant? nempe viri sagaces, vereque pii. Duas vrbes Babylonis nomine insignitas reperio; vnam Aegypti, ab aliquibus profugis ex Babylone antiqua, vel (ut alij malunt) à Cambyse Persarum rege aedificatam, cuius meminit Stephanus Strabo, & Ptolemaeus. Sed altera, de qua hic sermo est, vrbs est Mesopotamiae, Chaldaicatum gentium caput, sic dicta à Balo, per literarum reduplicationem & transmutationem, ut ait Etymologicus. Sed ut sacrae literae doceant, à confusione potius dicitur, propter linguarum confusionem eorum, qui turrim aedificabant: Babel enim Hebraeis confusio est. Hanc condidit sapientissimus, ut memorant, Medi filius, non (ut voluit Herodotus) Semiramis, cum duobus annorum millibus eam civitatis huius aedificatio antecessisse videtur, diligenti Chroniconum supputatione. De hac vide Q. Curtium lib. 5. Diodorum Siculum lib. 3. de rebus fabul. Herodotum, Plinium lib. 6. cap. 26. Huius vrbs muri inter miracula orbis numerantur, quos Semiramis a mulatione Ninæ vrbs, à Nino marito extructis, post ipsius obitum ruinosos reparavit, coctilibus laterculis, & bitumine feruminatis, tæxæ et assidinis, ut quadriga sibi invicem occurrentes facile pertransi-

re possent. De Babylone Propertius lib. 3. Persarum statuit Babylona Semiramis urbem
Ut solidum cocto tolleret agger opus.

Et duo in adversum misit pœnia currus,
Ne possent tanto stringere ab axe latus:
Duxit et Euphratem medium, qua condidit arces,

Iussit et imperio figere Bœstra caput.
Turres muti isti habebant 300. plates multo habituri, nisi aliqua ex parte paludes pro menibus fuissent. Per ambitum centum portæ stabant arces, omnes cum cardinibus. Eiq; portentoso operi adhibita fuerunt ex omni regno ter decies centena hominum millia, teste Diodoro. Plura de his habes in Officina Textoris lib. 4. cap. 64. Vide quoq; Guidonem Pancirollum, & eius doctissimum Commentariorum lib. 1. Rerum memorabilium. Ceterum hoc loco non possum transire, non remere sub Babylonis nomine, spurcitiem omnem, & terram libidinem intelligi, quæ non modo corporum fuit commistione, sed & animorum feeda & scelestâ conspiratione, qualis quæ vel leua superstitione, aut simulatione cultus, vel deniq; nefanda haeresi committitur. Q. Curtius lib. 5. Strabo Geograph. 16. & Herodotus in Clío, tradunt Babylonicis mulieribus morem fuisse, ex oraculo quodam cum hospitibus turpiter permisceri: qui verò admittebantur, posito super genibus argento, quantum videretur, mulierem abductam inibat, idque argentum Veneri fuisse factum. Addunt quoq; nil fuisse moribus eius vrbs corruptius, nec ad irritandas voluptates instructius; Babyloniis in vinum & ebrietatem fuisse maxime effusos; feminarum, conivitia incutium initio modestum fuisse habitum, mox tanquam mero incaluisent, summa exuere consuevit amicula, profanato pudore: postremo eò adduci impudentia, ut ima corporum revelare non erubescerent. Putet forte aliquis, damari infelicisq; pudoris scorta ista solita perpetrare, imò nobilissime cuiusq; matronæ decora hæc habebantur. Quam perditæ essent mores, id porro abunde arguerit, quod comitatem arbitarentur vulgati corporis vilitatem. Ex quo satis superq; apparet, cur meretricem purpuratam Babylonom appellat D. Hieronymus in epistolis: Cum, inquit, apud Babylonem versaret, essemq; purpuratæ meretricis colonus,

Babylonis mores corrupti.

Babylon cur meretricis.

Babylon Aegypti.

Mesopotamia. Babylonia unde dicitur.

Muri Babylonis.

lib. 11.

nus,

nus, &c. Eadem figura loquendi vsus est in Catalogo, vbi Romam ait à D. Petro epistola priore, c. 5. Babylonis appellatam nomine. Meminit & locis alijs, vt in Esaiâ, cap. 14. & 47. Sic & Septimius Tertullian. aduersus Marcionem, & aduersus Iudæos. Potest huc etiam conferri Isichij locus lib. 5. in Leuitic. quo disertè ait, quæcunque cultu idolorum imputantur, figuram meretricis insumpsisse.

Gentes solidas. Stultas, & excordes: antea dixit, *ebrii turbati*, scilicet opinionis falsa errore. Vel si maui de Ethnicis intelligere, in quos hæc hæresis maximè ius sibi vendicat. Et Iudæi nationes omnes, præter suam, gentes, & gentiles appellabant, vt potè qui cultum idolorum à suis gentilibus acceptum non mutassent.

Illice forma. Illicio & obretnu pietatis, alias enim non caperet. Metaphora ab aucupum aubus, quæ alias illiciunt, vocanturque à Græcis *παλίσυρτα*. Sic apud Apulejum, *oculi illices*. Est enim illicere, seducere, illaqueare: hinc illecebræ, illiciû, & illectus. Plaut. in Bacchid.

Magis illectum tuum, quam lectum metuo. Vel *illice*, ab illex, id est, sine lege. Nonius enim hanc differentiationem statuit inter illex, & illex, vt illex ab illiciendo deriuetur. Plaut. Pœnulo:

Qui illi mala rei tanta fuimus illices. Illex verò, à quo lex non seruetur, quasi exlex. Idem:

Impure, inhoneste, iniure, illex, labes popli. Interim tamen video & illex, ab illiciendo deduci. Plaut.

Esca est meretrix, lectus illex.

Et ficta. Non omnino falsa, sed ficta duntaxat. Quæ enim profus falsa sunt, vt veris opposita, quia sese produnt, non tam facile possunt imponere, proindeque vitantur: ficta verò, vt quæ habeant aliquid simile vero, etiam cautos decipiunt.

Capit. Decipit & allicit. hinc artes captatorie. Virg. 1. Georg.

Neque insidijs mollis capiere serena.

Cicero 3. Offic. ex veterum legum formula: Nam quanti verba illa, vii ne propter te fidemve tuam captus, fraudatusve sim. Et in iure sæpe, capere pro decipere: vt, Non capitur, qui ius publicum sequitur. l. 116. de reg. iur. ff. Sæpe etiam, titulo de Minorib. vt l. 3. 11. & l. 12. hinc captionem accipi pro fraudatione, fallacia, damno, nõ

raro reperimus, l. 1. de in integrum restitut. l. 11. in fin. de vacat. mun. l. 3. de coll. bon. ff. Et captiosus pro fallaci atq; damnosus, l. 41. de vsucap. vt & aliquot locis alijs.

QVAM aptè Emblemata hoc nostris exulceratis temporibus conueniat, nimis, eheu, promptum id, verumq; esse constat. Etenim fallarum opinionum illecebris infescari, decipimur specie recti. Nam vt prudentiam malitia, & temperantiam immanitas in voluptatibus aspernandis, & magnitudinem animi superbia in animis extolendis, & despicientia in contemnendis honoribus, & liberalitatem effusio, & fortitudinem audacia: sic superstitionem religio imitatur. Vt enim olim apud Græcos nonnulli Philosophi pallio barbaque promissa raram quandam sapientiam pollicebantur, semperque habebant in ore libertatem & honesti studium, cum ex ijs longè multi vitij plusquam vulgaribus, planeque seruilibus laborarent: Vtque apud Iudæos Pharisæi & Esæi tristi vultu, latis phylacterijs, & cultu quodam fucato, apud imperitum & rude vulgus venabantur sanctitatis opinionem: ita etiam, (quod dicere nos admodum pudet & tædet, sed dicendum tamen) inter Christianos homines fuere iam olim, & adhuc hodie sunt, reuera nimis multi, qui suis præstigijs, fictaque doctrina imperitos homines infescant, quibus errorum quasi poculo miserimè & fallacissimè imponunt: ijque tandem facti ebrij, erronea persuasione tanquam mente capti, purissimos veræ & simplicis doctrinæ fontes aspernantur, & ita infanientes ad bellæ nutu sese totos committunt, vt nunquam postea de commutando misero vitæ statu cogitent. Hinc publicæ calamitatis causa, hinc malorum omnium radix. Cogito sæpius statum & fortunæ iniquitatem, cam qua regina Europæ, & mater tot Imperatorum & Ducum, Germania nostra, florentissima illa quondam & celeberrima, tot iam annis miserimè oppressa luctatur. Turbant domestica bella & externa, confundunt, subuertunt, perdunt omnia: conflitantur prouinciæ intestinis motibus, sparguntur passim discordiarum semina, lis litæ neclitur, ex bello vno bellorum series & catenas; tumultus, vt vndæ vndas, sic alij alios tridunt, vt in silum quasi quoddam cõtinuum iam miseriarum tela producta creuerit. Hinc

IV.

Vitia virtutè imitantur.

Pseudo-phi.

Pharisæi.

Pseudo-Christiani.

Germania misera facies ob hæreses.

gens

Illex. Illix.

gens gentem premit agrorum vastatione, rapinis, incendijs, & excursionibus continuis, nec ratio viciniae tuetur, nec ius propinquitatis: exhauriuntur araria, & cauterium hoc mutae expilationis & spolijs ad medullam vsq; descendit, quo nervi secantur Christianae Reipub. atque omnis adeo sorberetur & exurgitur sanguis, vt luridi cadaveris iam potius, quam vegeti corporis ac valentis vitam referat imaginem, elumbis profus atq; arida. Cùm interea barbarus ille Mahometicæ perfidiae propagnator, Asiaticus hostis, cladi nostrae communi & exitio gauauiter inuigilet, diripiat regna atque prouincias, viresq; latius indies & cruenta tyrannidis suae brachia porrigat, & abductis in captiuitatem miseriam populis limitaneis, in ipsa Germaniæ viscera paulatim penetret. Has tibi, ò mea Germania, dissidiorum faces profanae religionis contemptus accendit, & propitiatorij sacrificij pedibus haereticorum conculcata reuerentia. Quid enim boni à Deo

sperandum his aut capeffendum, qui proditoris rei, tanquam de fertores & transfugae, non solum ruperunt fœdera pacta cū iplo, & sacramenti religione stabilita; sed in castra eiusdem & tentoria, protritit audaci calcaneo victoriae monumentis & insignibus, extremae temeritatis & impudentiae reliquerunt exemplum omni quo memorabile: vt quamuis Christi nomine gloriantur, & Euangelica illa sua libertate, celumq; sibi debitum, nescio quo iure, iactitent, fidem praeterea ac spem suam totam, in dō temerariam praesumptionem ac sacrilegam, nulla opetum ratione habita, Crucis solius ac passionis merito, securi salutis scilicet, confidenter fulciant: Christi nihilominus salutarem, puram, & incorruptam doctrinam, & legem gratiae, velut humeris suis intolerabilem, perosi, probris omnibus nefarie proscindant, argumento certe insignis nequitiae. Tu, summe Deus, errorum tenebras gratiae tuae luce illumina, tu qui solus seis & potes.

Non tibi sed Religioni.

EMBLEMA VII.

